«Вас тут не буде, ми вас усіх закриваєм!»

Ми публікуємо першу частину серії зроблених художницею Альоною Мамай інтерв'ю в межах проекту «Резиденція солідарності» ГО «Феміністична майстерня». Тема інтерв'ю – насильницькі інтервенції ультраправих у просвітницькі, художні та активістські події. Такі інтервенції (погроми, погрози, провокації) за останнє десятиліття стали впізнаваною складовою українського культурного життя та проблемою, шляхів вирішення якої поки не знайдено. Резиденцію та проект Альони Мамай реалізовано за підтримки і за рахунок гранту від Фонду Інституту «Відкрите суспільство» у співпраці з Правовою ініціативою Фондів «Відкритого суспільства».

Валерія Зубатенко, організаторка київського Гендерного клубу

Все началось с моего прошлогоднего фотопроекта на восьмое марта. Он стал достаточно резонансным, и уже тогда начали сыпаться оскорбления от местных праворадикалов, тогдашних первокурсников. Что-то из разряда «слышь ты, че ты стала около православной картины со своим антихристианским плакатом». На плакате было написано “Я – философиня», я стояла на фоне фрески в холле гуманитарного корпуса университета Драгоманова, в котором учусь. Это был неприятный инцидент, но не более того.

В прошлом году мы начали делать философский клуб с Анной-Марией Басаури, гендерной исследовательницей с кафедры культорологии. Мы первоначально сошлись на том, что Гендерный клуб – открытая площадка, куда могут прийти все желающие. Собственно, поэтому мы выбрали SKLO, а не кафедру.

Перед первым клубом несколько студентов начали здороваться со мной зигами, кричали «Зиг хайль!» при преподавательницах, никого это не удивляло. Они пришли на мероприятие и заявили, что мы должны их пустить. Были какие-то попытки вывести на эмоции, они пытались тянуть время, но в конце концов мы решили их не пускать. Они сфотографировались на нашем фоне, потом стали появляться статьи на «катехонах», «информаторах» и т.п. о том, что «небайдужі студенти хотіли припинити цей срам, який

протирічить конституції України, а агресивно налаштовані феміністки ледь не силою випхали їх».

На следующее мероприятие они пришли за полчаса – уже не студенты НПУ им. Драгоманова, а глава «Традиции и порядка”; народный депутат от Свободы Юрий Ноевой, скандально известный своими выходками типа «піти побити дівчаток на восьме березня”; Артём Олейник, которого задерживали неоднократно за нападения на правозащитные ивенты. Была еще одна религиозная фанатичка из «Катехона» и фотограф, с которым они договаривались об оплате прямо на месте. Всего с их стороны пришло до 15 человек.

В тот раз было достаточно много людей, пришедших непосредственно на сам клуб, поскольку это уже была полноценная встреча, где мы должны были читать Майкла Киммела и смотреть серию Симпсонов.

Как только я представилась, сразу же Ноевой сказал: «Всьо, вас тут не буде, ми вас усіх закриваєм!». Юрий долго не представлялся, как его зовут, сказал, что он – Петро, потом – что «киянин». Он заявил, что мы левые экстремисты, а наши тексты антинаучные. На каком основании он чего-то требовал на территории нашего университета, даже не будучи к нему причастным, – загадка. Я спросила, о каком тексте идёт речь, на что получила ответ: «Ну той ваш, гендерний».

Они требовали убрать слово «гендер» из названия клуба, а когда я спросила, что же это за понятие, ответа не последовало.

Через время пришла представительница факультета. Попытки создать конструктивный диалог переросли в ее монолог и монолог людей, пришедших нам угрожать. Спустя несколько часов время для клуба было исчерпано.

Мы пошли в деканат, и пока думали, что делать дальше, произошло очень интересное событие – Олесь Маринович (студент философского факультета НПУ им. Драгоманова) подсадил Олейника, и тот отрезал флаг Евросоюза, висевший на здании университета. Они пришли в помещение, где был Гендерный клуб, вытерли об флаг ботинки на камеру и ушли. Мы вызвали полицию – она ехала больше 4 часов.

Через некоторое время я сообщила проректору, что мы намерены продолжать Гендерный клуб. Но нам дали понять, что на философском факультете его больше не будет – пространство закрыли якобы на ремонт, а ремонт закончился тогда, когда выбрали «нужного» ректора, которого история с клубом могла «дискредитировать». Это было очень смешно: в ночь, когда произошёл срыв, под стеклянную дверь арт-пространства наставили мешки из-под цемента, лопату, поставили лестницу и написали кривыми буквами – «ремонт». Когда в фейсбуке обсмеяли такую инсталляцию (о закрытии SKLO гудели все), её завесили простыней.

Между тем, мы провели третий клуб в КНЕУ, где нам любезно предоставили помещение. Причём они сами к нами обратились. На этот клуб правые пришли и, увидев охрану, ушли.

За всё это время, от второго мероприятия до четвёртого, я не помню и дня без каких-то плохих новостей, что кого-то прессуют, кого-то вызывают в деканат и заставляют молчать, завуалированными и не очень угрозами. Со студентами, которые приходили срывать клуб, не делали абсолютно ничего, они просто приходили на пары, разваливались и смотрели с вызывающим видом типа «ну чё? и что вы нам сделаете?».

Перед четвёртым клубом главарь «Традиции и порядка» передал, что они не собираются срывать Гендерный клуб.

И, возможно, это была моя ошибка, что я почему-то понадеялась, что они действительно поняли, что здесь ничего им не светит. Я не стала писать заявление в полицию и организовывать охрану, потому что мне казалось, что нет больше такой потребности. Тем более, что это функция университета – обеспечивать охрану.

Нас было немного, человек шесть. После минут сорока после начала к нам резко ворвалось трое человек, все в черном и в балаклавах.

В одном из них я чётко узнаю Олеся, и он говорит: «Мы вас всех закрываем». Охранник издалека кричит «эй» и убегает.

Это больше выглядело как шутка, будто это какой-то перформанс. Олесь без предупреждения начал распылять баллон, двое других – тоже. В какой-то момент они перестали. Я, пытаясь узнать, кто те двое, начала бежать за ними. Попыталась сорвать с одного из них шапку, он меня оттолкнул и быстро распахнул дверь. Я собралась вылетать в эту дверь за ним, а он этого ожидал и со всей силы ударил этой дверью, как бы закрывая её. В этот момент Олесь напшикал мне в лицо баллоном. У меня началась небольшая истерика. Дышать нечем, ударили очень сильно, я упала на пол и начала задыхаться.

Оказалось, что сильно пострадало ещё двое ребят, все остальные надышались перцем. Парни сидели к Олесю полубоком, и когда он направлял баллончик, то попало одному вблизи в ухо, у другого был химический ожог возле глаза. Мы сразу же вызвали скорую, полицию. Полиция не приезжала. Скорая нас осмотрела, зафиксировала повреждения. После того как полиция, наконец, приехала, мы написали заявление и дали показания.

На Катехоне появилась статья о том, что «На очередное собрание Гендерного клуба спустились ангелы. У них были не перцовые баллончики, а святая вода, поэтому их, этих грешных, так и покорючило». Но потом эту статью удалили. Присутствующие, как оказалось, узнали также и второго парня, это был Артём Олейник, тот самый, который вытирал ноги о флаг, пятикурсник КНУ им. Шевченка. Оказалось, что он имеет отношение к Катехону, в то в время как Олесь работает библиотекарем в «Пломіне», литературном клубе, организованном Азовом. Полиция «не обнаружила состава преступления».

Учасниці ГО «Феміністична майстерня», співорганізаторки маршу 8 березня у Львові

Маша: Пока мы не начали марш, пока не стали в колонну, все было более-менее нормально. Уже когда начал играть Рор и мы вышли с плакатами – я ощутила все, что было вокруг: как показывают пальцами – все, в основном журналисты. Такое ощущение было – как в цирке.

Квітка: Ми вийшли з офісу майстерні з плакатом з минулорічного маршу і листівками. Тож нас було дуже легко впізнати. До нас підійшли чоловіки в шкіряних куртках і смішних кашкетах, такі собі «вуйки в кепці», діалог був приблизно такий:

– Добрий день, дівчата, а ви, напевно, з феміністичної майстерні?
– … А ви хто, представтесь, будь ласка?
– А ми поліція!
– А чому ви без форми?
– А ми шо, не маємо права без форми ходити?
– А ви при виконанні обов’язку зараз?
– Ого, а ви так добре знаєте закони, така розумна!

Власне, це виявився керівник відділу соціальної превенції обласного управління національної поліції Мирон Чорній, а з ним були його соратники. Вони пішли разом з нами.

Потім на площі почали збиратися так звані праві й представники Національного корпусу, віталися за ручку з цим Мироном Чорнієм. Вони мило бесідували, мені трохи страшно було на це дивитись, я не думала, що вони це роблять так відкрито і показово. Праві були вдягнені яскраво й мали впізнавані татуювання на шиї.

Рімма: Ми солідаризувалися з Чорним стягом, Екоплатформою і Women's voices, певні сектори (комунікація з поліцією, кричалки) ми обговорювали разом.

Журналістів і журналісток було дуже багато, у нас брали коментарі. Що мене трошки розізлило, що врешті-решт, коли ми моніторили, що вийшло в пресі в результаті, відеокоментарі наші були дані тільки на трьох ресурсах. Було багато новин просто про те, що був феміністичний і антифеміністичний марш. При тому, що цей «антифеміністичний марш» відбувся у складі десяти людей.

Це виглядало таким чином: підійшла основна кількість людей біля входу до Ратуші, ми роздавали плакати, почав грати Рор – і згодом, коли вже йшла перша промова, я побачила, що є люди скраю від нас з плакатами про «хочу бути жінкою», «за гармонію».

Потім мені постфактум розповіли, що Марта Чумало, юристка, яка двадцять років працює з жінками, постраждалими від насилля, підходила до них із меседжем «дівчата, вас використовують» – а журналісти написали про те, що «феміністки» й «антифеміністки» ледь не побились...

Квітка: ... і ніби поліції вдалось розділити їх кордоном.

Рімма: І потім у натовпі я помітила чувака з татуюванням Азов, а також Хаммера, одного з лідерів Правого сектору.

Коли ми почали йти колоною, то на проспекті Свободи збоку від нас заламували якогось чувака – поклали обличчям на мармур. Він з іншої сторони проспекту Свободи з кимсь сперечався, а потім різко побіг у наш бік.

Квітка: Ще перед тим сталася сутичка на площі Підкови, там, де з Чорного стягу ще люди добігали, хотіли приєднатися до маршу – на них напав Нацкорпус. Одного з нападників впіймали, щоб показати, що поліція щось робить. Але за півгодини відпустили.

Рімма: Дівчина з культурного відділу міськради попросила, щоб ми змінили маршрут. Було задекларовано, що ми від площі Ринок доходимо до проспекту Свободи і з обох боків ідемо по проїжджій частині – вона, мотивуючи це тим, щоб зайвий раз не перекривати людям частину дороги, попросила нас пройти назад по алеї. Ми ніби погодились.

Кумедний момент – декілька днів до цього був марш, присвячений Шухевичу, взагалі проти

руху машин, а через декілька днів була хресна хода і прямо на вулиці Гнатюка висіли оголошення «приберіть ваші машини до дев’ятої ранку, інакше ми евакуюємо їх».

Квітка: Я можу сказати, що превентивна служба, патрульна служба і спецпризначенці – це три різні племені, що спілкуються різними мовами. Ми домовилися з превентивною службою, тобто з цим Мироном Чорнієм, що можемо йти по алеї. Кричать у мегафон: «Далі рух по алеї проспекту Свободи» – і всі починають іти й через двадцять метрів повертають на проїжджу частину. Ніхто не розуміє, що сталось, а це патрульний з дороги біжить до Ярини, яка веде колону: мовляв, дівчата, та ми ж вам дорогу звільнили.

Рімма: Так, ідемо собі гордо по дорозі, але потім виявляється, що патрульні, окрім цієї десинхронізації, не знають, де закінчується проспект Свободи.

Квітка: Було прописано, що ми йдемо до пам’ятника Міцкевичу, там повертаємо і йдемо назад на площу Ринок. Вони ж повернули, там де Дорошенка починається.

Рімма: Ми сказали в мегафон усім, що ті, хто бояться, можуть залишити плакати, що ми занесемо їх у майстерню.

Маша: Когда мы заносили баннер в майстерню, нас догнал какой-то чувак и начал говорить, что мы последний раз проводим марш, потому что «там на Сході воюють чоловіки, а ви тут, худоба, ходите».

Квітка: Потім був такий момент, коли частина Автономного опору, Екоплатформи і Чорного стягу попросили побути в дворі нашого приміщення, бо біля входу стояли поліцейські й «наші зігуючі друзі». Ми почали обговорення з організаційною групою, це близько 20 людей.

Рімма: Вони тусили у двори близько години.

Квітка: Частина їхніх пішла на трамвай. Частина активістів й активісток подумали, що тут на них у центрі ніхто не буде кидатись, а ультраправі побігли за цим трамваєм.

Рімма: Цей чувак, якого заламували, уже звільнився і був серед своїх товаришів.

О шостій у нас було відкриття виставки. Окрім «наздоганяння», нічого не було.

Квітка: Біля входу стояли малі в зелених штанях, вони мені зігували й радісно кричали ”пусі райт!».

Рімма: У нас наступна подія була на десяту тридцять, вечірка, в іншому приміщенні, в клубі, і там все минуло нормально.

А наступного дня ми дізнаємось, що один із наших друзів, який був на акції, зараз у лікарні з черепно-мозковою травмою…

Власне, ми знаємо про три напади. Дівчина, яка була свідком, розказувала, що їхня компанія прийшла тільки на виставку та йшла звідси їсти в бік площі Митної. В закладі було семеро-

восьмеро чоловіків у балаклавах, які відразу дівчат відкинули й почали бити їхнього товариша, поки він не втратив тяму. Дуже довго викликали поліцію, швидка теж дуже довго не їхала. Поліцейські на крики реагували чимось на кшталт: «Може, нам не обов'язково приїжджати? Може, ми можемо зараз все по телефону зробити?”

Квітка: Поліція приїхала через півгодини чи сорок хвилин, на той час нападники вже втекли. Жалілись, що їх марно викликали, адже в постраждалого «навіть нічого не вкрали».

Рімма: Відбулося явне побиття на ґрунті ненависті, де людину навіть не пограбували, – вони самі не розуміли, «как это так?», вони навіть не проінформовані про це.

Квітка: Потім вони поїхали в травмпункт восьмої лікарні й там зустрілися з іншими постраждалими: одного хлопця побили біля пам’ятника Данилу Галицькому. І вже там поліцейські зрозуміли, що ці побиття якось між собою пов’ язані, що постраждалі були на виставці. Той хлопець, якого побили на вулиці Римлянина, проживає в Німеччині, приїхав в Україну на декілька днів.

Рімма: Він єдиний, хто готовий приїжджати на суд в Україну.

Квітка: Але зважаючи на те, як у нас відбуваються слідства – що можуть дзвонити о третій ночі, викликати на допит, з усіма цими «будьте через півгодини, або не будемо нічого робити»… – його перебування в Німеччині суттєво ускладнює справу.

Рімма: Виходить, що той товариш, у якого найскладніша ситуація, не вірить, що суд може покарати винних. Вони приїжджали його допитувати після того, як його привезли в лікарню, але тоді він ще не був повністю при тямі й погано говорив.

Квітка: Вони залишили тоді сусідці по палаті номер телефону. В понеділок я зв’язувалася з тим слідчим, питала, чи відкрили справу. При важких тілесних ушкодженнях справи відкриваються автоматично – він сказав, що якби були важкі тілесні ушкодження, хлопець лежав би в реанімації.

Рімма: Да, для поліції діагноз «пробиття черепа» – це не котується.

Квітка: Ще невідомо, яку лікар довідку написав, може, «середньої тяжкості» – тоді вони мають повне право не відкривати справу.

Рімма: В інших двох були легші травми. Той, що на Римлянина побили, отримав діагноз «легкі ушкодження». Насправді в нього були провали в пам’яті, тільки пізніше зміг усе згадати. Тут явна недбалість з боку лікарів.

А ті, на яких напали на Данила Галицького, подавали заяву, але потім ми втратили з ними зв’язок.

Ми це обговорювали і дійшли висновку, що вони сплановано вислідковували і били після маршу, а на самому марші, мабуть, їм завадила кількість людей. Опісля вони відривалися як

могли.

Але в нас завжди заходи більш-менш відкриті.

Історія співпраці з поліцією насправді дуже кумедна, адже ще два роки тому, коли ми робили акцію «Право на ніч», патрульні взагалі не з’явилися...

Квітка: З поліцією дуже весело: коли ми вийшли з приміщення й почали говорити з поліцейськими в цивільному, вони питали, які в нас будуть гасла, чи будемо ми якось «провокувати»... І минулого року точно так саме було, тільки по телефону. Я думаю, може це був той самий Мирон Чорній.

До речі, він дзвонив мені, коли ми якраз виставку клеїли, і всі люди навколо затихли і спостерігали, а я думала, що лусну від сміху:

– Добрий день, з наступаючим вас, зі святом…
– З днем боротьби жінок за свої права, ви мали на увазі?
– О, так-так, з днем боротьби жінок за свої права. Я з поліції і хотів би з вами скоординуватися і уточнити. От у вас завтра відбуватиметься акція, я хотів би знати, чи є у вас якісь зв’язки з організацією FEMEN?
– А чого б це, власне, вас мали цікавити наші зв’язки?
– Ну, просто ми хвилюємося, щоб усе було в межах правопорядку, щоб не було ніяких провокацій
– Я гарантую, що з нашого боку жодних провокацій не буде.
– Ну добре, може, я трошки незрозуміло говорю, я, може, у вас запитаю напряму: бувають такі акції, особливо феміністичні, там деколи з’являються оголені жіночі груди. У вас щось таке планується?

Я вперше тоді вела комунікацію з поліцією і запевнила їх, що ніяких оголених грудей не буде. Але треба було казати, що будуть! Вони ще питали: «Буде маленька дівчинка із свисточком і червоними бровами? І кастрюльки будуть? Ой, нам так сподобались кастрюльки!”

На марші до мене підходили чоловіки з рацією, але в цивільному одязі, просячи забрати плакат із вульвою, аргументуючи, що це порушення громадського правопорядку.

Цей плакат не я тримала, але я була особою, відповідальною за громадський порядок. Він казав, що я тут «старша» і «можу наказати прибрати плакат» – я намагалась пояснити, що в нас горизонтальна організація, немає старших.

Просто нема такого поняття – «громадський порядок». Є хіба мертва стаття про «порядок проведення масових заходів».

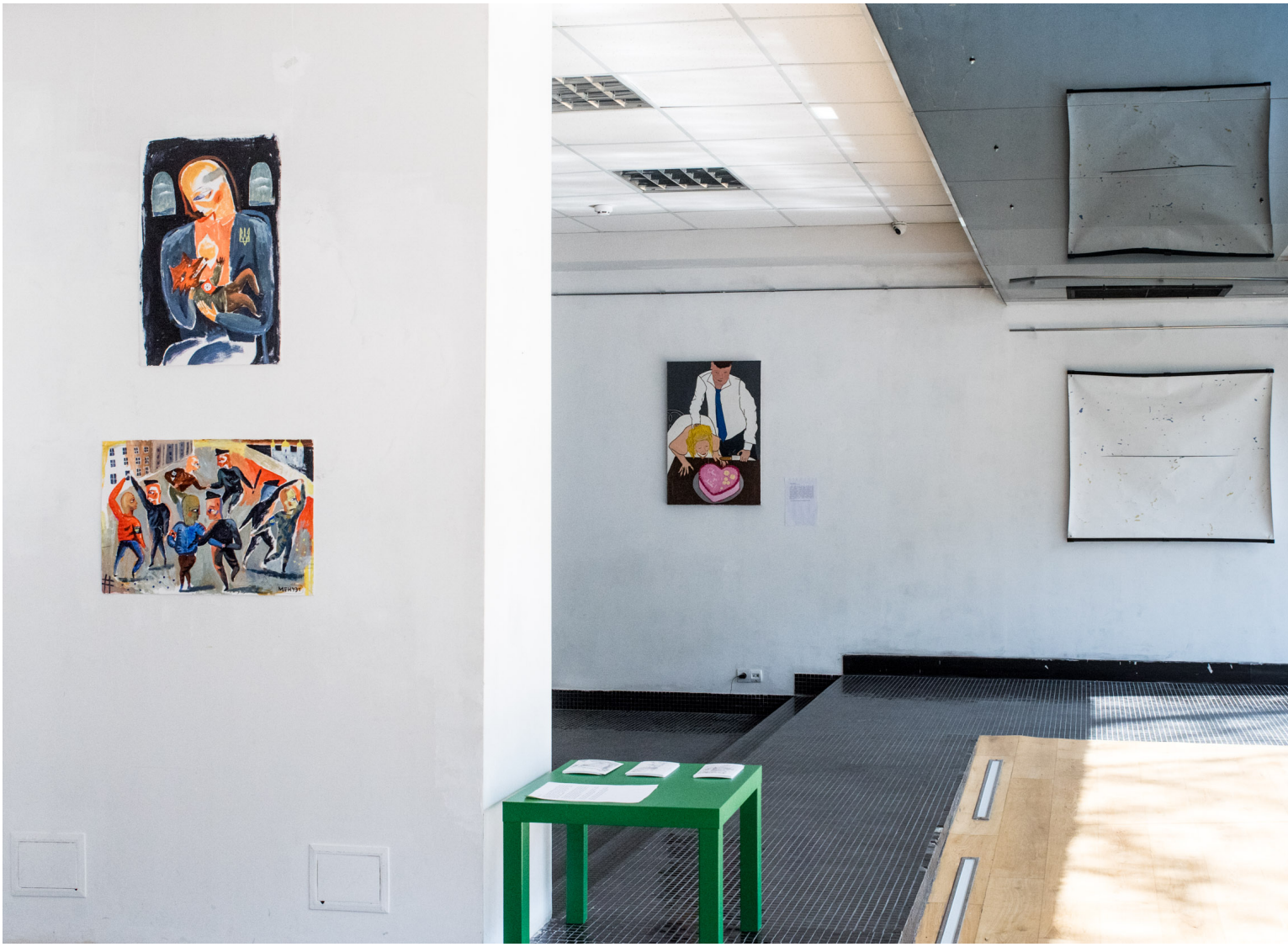
Рімма: Із кумедних бюрократичних моментів – нам у кінці березня...

Квітка: …від галицької районної адміністрації прийшов лист, щоб ми провели інструктаж з пожежної безпеки на нашому масовому заході. Лист датований 12 числом, а відправлений 26-

го. А захід відбувся 8-го. Ми зрозуміли, що вони просто хочуть, щоб ми фаєри не використовували. Але ми їх і так не планували використовували, тому й інструктажу не проводили. Але наші зігуючі ходять з фаєрами, смолоскипна хода… Фаєр – заборонена піротехніка, тобто вони не дотримувалися правил пожежної безпеки.

Рімма: Минулого року ми жартували, що вогонь – це символ домашнього вогнища. Це так затишно і романтично – давайте зробимо 8 березня зі смолоскипами, пройдемося! Ми ж «берегині вогню».

Ніна Потарська, співкординаторка «Комітету 19 січня»

Поскольку я была лично знакома со Стасом Маркеловым, для меня его смерть была личной потерей, и в первый год я координировала первую акцию между Москвой, Францией и другими странами. Мы провели её около российских посольств.

Традиционно я вхожу в «Комитет 19 января» и стараюсь не пропускать эти акции.

В самом начале, первые лет пять, эти митинги были скорее похожи на акции солидарности с российскими активистами и активистками, которые систематически подвергались атакам правых под прикрытием Российского государства, но со временем стало все больше и больше поводов локализовать это событие, когда мы уже апеллировали к ситуациям, которые происходили в Украине.

В этом году оргкомитет выбрал местом акции Михайловскую площадь, поскольку там находятся все силовые органы и главные ответчики на наши претензии по защите прав. Во время Майдана в 2014 году мы также проводили нашу акцию в этом месте, она была одной из самых массовых за все годы, и не в последнюю очередь такая массовость стала ответом на набирающие популярность правые движения, факельные шествия и нападения

участниками правых групп на других протестующих во время Майдана. По завершению той акции большая часть участников двинулись на улицу Грушевского, где только начинались противостояния.

Как правило, правые раньше не срывали наши акции, обычно они приходили после или просто стояли в стороне и проводили контр-пикет. Такого масштаба срывов и атак на виду у полиции, как в этом году, ещё не было. Один из последних митингов, который я помню, был два года назад. Мы тогда закрепили место акции возле кинотеатра «Жовтень», поскольку накануне ультраправые организовали поджог кинозала (під час перегляду фільму на ЛГБТ-тематику – Рімма, ФМ). Такая привязка к месту была иллюстрацией тактики ультраправых и указанием на то, что это не маргинальные субкультурные проблемы где-то далеко, а вполне конкретные правонарушения, имеющие серьезные последствия, и если подобные действия своевременно не пресекать, то дальше мы можем увидеть еще более дерзкие и опасные преступления.

То, что было 19 января этого года, сложно передать словами. Мы, как организаторы, конечно, ожидали какие-то противодействия, но лично я не ожидала, что полиция будет настолько слажено работать с ультраправыми – помогать им срывать акцию, не обращать внимания на нападения и в самом начале задержать половину организаторов. У нас есть много фотодоказательств и свидетельств, собранных в сети, что в полиции и СБУ, в том числе среди их руководства, слишком много праворадикалов. Впервые за историю моего пятнадцатилетнего активизма без оснований арестовывают тех людей, которые заявляют об акции. Полиция сообщила, что их пригласили на беседу. Тогда почему им заламывали руки, почему их везли в автозаке, почему их удерживали там четыре часа для того, чтобы они дали какие-то объяснения? Такое поведение полиции, унижающее честь и достоинство невиновных людей, еще получит свою квалификацию, жаль только, что пока не приходится рассчитывать на расследование преступлений ультраправых в Украине.

Когда происходят феминистические, ЛГБТ+, левые акции, правые узнают от полиции, от своих коллег, о том, что, как, где и кто собирается выходить. После того как забрали участников и организаторов акции, на Герцена в РУВД, возле РУВД уже стояли ребята, которые пытались отследить, когда выходят задержанные.

Мы сознательно, как организаторы, шли на полностью открытый формат с заявками, пресс-анонсами и заранее запланированным местом акции. В качестве дополнительного аргумента подойти ответственно к организации порядка у нас было письмо от омбудсмана, заранее отправленное на имя начальника полиции для того, чтобы максимально использовать законные механизмы. Но тем не менее полиция проигнорировала все обращения и сотрудничала только со своими ультраправыми коллегами.

В прошлом году список нападений, которые происходили за предыдущий период, начиная с Майдана, увеличился в два раза, нападения происходят все чаще и с каждым разом нападающие все наглее от привычной безнаказанности. Также стоит отметить, что значительно расширился спектр атак. Если ранее праворадикалы нападали на мигрантов,

представителей других рас и национальностей, ЛГБТ+, на участников и участниц левых групп как антагонистов правой повестки, то 19 января подростки, которые нас окружили, с диким оскалом орали о том, что поскольку я феминистка, они с радостью проломят мне голову. И это уже начало какой-то новой истории, где феминизм и права женщин становится новым трендом для нападения, это стало понятно на акции 8 марта и по жалкой попытке судить организаторок за плакат. На акции 19 января этого года полиция здоровалась с праворадикалами, как с закадычными друзьями, и в какой-то момент стало понятно, что полиция больше не полиция и не выполняет свои официальные функции. Полиция теперь просто будет наблюдать за тем, что творят праворадикалы.

---

*Матеріал проілюстровано видами експозиції виставки **«Виховні акти»** в арт-просторі SKLO при Національному педагогічному університеті ім. М. Драгоманова, яка була присвячена темі ультраправого насильства та закрита адміністрацією університету через день після відкриття.*

***Учасники/учасниці виставки**: Альона Мамай, Анатолій Бєлов, Ані Зур, Валерія Зубатенко, Володимир Кузнецов, Вольт Агапеєв, Дана Кавєліна, Євгеній Казак, Євгенія Бєлорусець, Єкатерина Лісовенко, Лада Наконечна, Марія Куліковська, Максим Рачковський, Маша Проніна, Микита Кадан, Юлія Логачьова (Данілевська), Яна Бачинська.*

***Відеопрограма**: Євгеній Казак, Ліза Смірнова, Марина Москальова, Микола Рідний, Яна Бачинська.*

***Кураторки**: Альона Мамай, Валерія Зубатенко*